

HAC VE HEDİYELEŞME

Doç. Dr. Nesimi Yazıcı
Ankara Univ. İlahiyat Fak.
Öğretim Üyesi

Bazı defa okuduğumuz bir gazete haberi, bizi zaman. tüneline sokar, uzak geçmişlere götürür. Bakarız ki, orada da insanlar var, o devirlerde de şimdiye benzer güzellikler, şimdiye benzer hatalı durumlar vardır. Sonra onlardan kendimize bir hisse çıkarırız. Zaten geçmişten hisse alınmazsa, insanlık nasıl ilerleyecek; her gün biraz daha iyiye, güzele, daha doğruya nasıl ulaşılacaktır? Sözü uzatmaya ne hacet! Osmanlı Devleti'nin resmî gazetesi Takvîm-i Vekayi'nin bundan tam yüz elli iki sene önce, 12 Rebiyülâhir 1257/3 Haziran 1841 tarihinde yayınlanan 225 numaralı nüshasında Umûr Dâhiliye başlığı altında yayınlanan bir haber-makaleye bakalım:

Konu, yüce dinimizin en önemli rükünlerinden biri olan hac ibadetinin (Efdal-i şeâir-i İslâmiyeden olan farîza-i hacc-ı şerîfi edâ), İslâmın emrettiği, selef-i sâlihînin de uyguladıkları biçimiyle yerine getirilmesinde, bir süredir karşılaşılan bazı olumsuz durumlardır. Kayseri ve çevresinde, hac farîzasını edâyâ niyet edenlere, akraba ve dostları bazı hediyeler vermektedirler. Aynı kişiler hac dönüşü, kendi verdiklerinin üç-dört katını, hacılardan beklemektedirler. Bunu alamadıklarında ise, verilen hediye reddetmektedirler. Sonuç olarak, gönül rızasıyla veya rızasız da olsa hacıların, beklenen hediyeleri vermeleri buralarda bir çeşit âdet halini almış bulunmaktadır. Tabiatıyla bu da yol ve diğer zarûrî masraflar haricinde hacı nam- zedlerinin beşer-onar bin kuruş fazla masraf yapmalarına sebep olmakta, hatta bir kısım kişiler bu sebepten hacca gitmekten mahrum kalmaktadırlar. (Ve bu cihetle hacc-ı şerîfe gidecek adamlar masârifât-ı iyâb-u zihâbiyesinden başka hediye tedârîki zımında beşer-onar bin kuruşa muhtaç olarak işbu masârifât-ı zâide mahzûruna mebnî bir takım kesân ifâ-yı hacdan mahrum kal- makda...) Bu kötü âdete son vermek gereklidir. Böylece bu farîzayı yerine getirenler artacaktır. Kayseri Meclisi'nin konuyla ilgili kararı şöyledir:

Bundan sonra hacca gidecek olanlar, eğer ikramda bulunmak isterlerse, akrabaları, eş-dostlarına ve bilhassa da fakirlere, hatim cemiyetlerinde olduğu gibi, bir, nihayet iki gün, en çok üç çeşit yemekten oluşan ziyafet verebileceklerdir. Bunun haricinde gerek hacı adaylarının gidişlerinde onlara ve gerekse dönüşlerinde onlar tarafından hiç bir kimseye gizli veya açık hediye verilmesinden sakınılacaktır. Hacıların uğurlanma ve karşılanmalarında da isteyenler, aşırıya gitmemek kaydıyla, münâsîp mahalle kadar giderek, gerekli duâ ve senalarda bulunacaklardır. (Ve işbu şurûta küçük büyük kâffe-i ahalî taraflarından her veçhile dikkat olunacaktır.)

Kayseri Meclisi'nin kararı, bir tutanak halinde sunulduğu başkent İstanbul'da bu dönemde yasama hizmetleriyle de yükümlü olan Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye'de görüşülmüştür.

Meclis-i Vâlâ kararında; İnsanların kendi aralarında hediyeleşmesi- nin, toplumda sevgi ve bağlılığı artıracığı; seyahate çıkan kişinin kendisine ağır gelmeyecek hediyelerle eş-dost ve akrabalarının gönlünü almasının "müstahab ve müstahsen" olduğu ve bunun müslümanlar arasında her zaman geçerli bulunduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle hacca gidene, tanıdıkları ve sevenleri münasip hediyeler verebilirler. Daha sonra hacdan dönen de bunlara birer hediye ile karşılıklıta bulunabilir. Bunda bir sakınca yoksa da; "miktâr-ı mutedilden ziyâde hüccâca hediye vermek ve husûsiyle hüccâcın avdetinde verdiği hediyein mikdârından ziyâde hediye itasına intizâr ve adem-i itâsı suretinde ol- kimesneyi muâheze ve izrâr" son derece uygunsuz bir davranıştır. Bundan böyle bu kötü duruma cesaret edenler men olunacaklardır. Hacca gidenlere ancak uygun hediyeler verilebilecek, onlar da ancak zezem, misvak, teşbih, hurma ve yemek verebileceklerdir.

Meclis-i Vâlâ durumun bu şekilde Kayseri Meclisi ne yazılmasına, ayrıca bütün ülkeye tamim edilmesine karar vermiştir. Daha sonra bu karar Meclis-i Âlî-i Umûmî'de dahi görüşülmüş ve Meclis-i Vâlâ'nın çok uygun bulunan kararı, Padişah tarafından da tasdik edilmiştir.

İşte toplumumuzun yüz elli iki sene öncesinden bir yaprak.